

Kantoorrevolutie op komst?

Juriaan van Meel promoveerde 9 jaar geleden op het belangwekkende proefschrift 'The European office', waarin hij de verschillende kantoor typen in Europa beschreef en verklaarde. Recentelijk is hij gestart met een nieuw Europees onderzoek naar trends in het ontwerp van kantoren en werkplekken in de 21e eeuw. Een goed moment om te vragen wat hij ons kan vertellen over de internationale ontwikkelingen op het gebied van de werkomgeving. Auteur: Marion Beijer / Marc d' Ancona (Center for People and Buildings).

Juriaan van Meel is opgeleid als bouwkundig ingenieur. Hij studeerde bij Hans de Jonge aan de TU Delft, die hem op het spoor van de werkomgeving zette. Dit leidde uiteindelijk tot een promotie over kantoorconcepten in Europa. Na zijn promotie richtte Van Meel samen met Gijben Hornes het huisvestingsadviesbureau ICOP op. Aanvankelijk hield ICOP zich alleen bezig met kantoorconcepten, maar inmiddels is het werkveld verbreed tot algehele procesbegeleiding voor zowel werk- als leeromgevingen. Binnen ICOP is Van Meel verantwoordelijk voor het ontwikkelen van kantoor- en werkplekconcepten. Hij redeneert daarbij altijd vanuit de gebruikers van het pand, de mensen die er daadwerkelijk moeten werken. Een concept moet volgens hem passen bij de werkprocessen en cultuur van een organisatie. "Ik probeer altijd blanco aan een opdracht te beginnen en telkens weer opnieuw, als een soort kantoorantropoloog, te bestuderen hoe een organisatie werkt en denkt, en wat voor werkplekken daarbij passen."

Juriaan van Meel vindt het belangrijk om in zijn werk een link met onderzoek te behouden. Naast zijn werk als huisvestingsadviseur begeleidt hij studenten bij de TU Delft, publiceert hij regelmatig en doet hij onderzoeksprojecten voor het Center for People and Buildings (CfPB) in Delft. Zo is hij een van de auteurs van het succesvolle boekje 'de Werkplekwijzer'.

In zijn onderzoekswerk legt hij altijd sterk de nadruk op de praktische toepasbaarheid van kennis. "In de academische wereld heb je, grof gezegd, fundamenteel onderzoek en toegepast onderzoek, zeg maar de populaire wetenschap. Ik kies bewust voor de laatste categorie."

Zijn nieuwe onderzoeksproject in Denemarken zit nog in de aanloopfase. De basis is een vergelijkend onderzoek naar werkplekken in Europa, die later gecombineerd wordt met onderzoek naar werkplekontwikkelingen in Azië en de VS. Het onderzoek wordt geïnitieerd vanuit het Center for Facility Management, een jonge Deense organisatie, en zal ondersteund worden door diverse internationale universiteiten. Wim Pullen van het CfPB is een van de deskundigen die het project als reviewer zal begeleiden.

'Het nieuwe werken is niet werkelijk nieuw te noemen'

Van Meel wil dit onderzoek gebruiken om zowel terug te kijken als vooruit te blikken. Een terugblik op de laatste decennia laat een gemengd beeld zien. Enerzijds is er veel veranderd. "Als je kijkt naar kantoren van twintig jaar ge-

leden zie je een geheel andere wereld. Grote, logge pc's op grote, logge bureaus, enorme statusverschillen, verschrikkelijk veel papier, mensen die roken op hun werkplek, enzovoort." En tegelijkertijd is er volgens de onderzoeker toch nog veel hetzelfde. "Als je kijkt naar het 'kantoordebat' dan zie je dat ook toen al werd gesproken over mobiel werken, open kantoren en flexibele werkplekken. En ook toen al werd keer op keer het einde van het traditionele kantoor voorspeld." Van Meel stelt dan ook dat het fenomeen 'het nieuwe werken' nauwelijks nieuw te noemen is. Al in de jaren zeventig werden de eerste ideeën gelanceerd. Een belangrijk verschil tussen nu en voorheen is dat benodigde technologie vele malen beter, sneller en goedkoper is geworden. Ook claimen medewerkers meer vrijheid en kwaliteit. Desondanks zet de veel voorspelde kantoorrevolutie vooralsnog niet door.

Op dit moment heeft volgens de Thermometer Kantoren van de vereniging voor ontwikkelaars en bouwondernemers NVB ongeveer 20 tot 25 procent van de kantoorhoudende bedrijven in Nederland een flexibel kantoorconcept. Driekwart werkt nog in een conventioneel kantoor. Toch vervult Nederland volgens Van Meel de rol van gidsland; in andere landen is het aandeel flexibele kantoren nog aanmerkelijk lager. "In Nederland gebeurt veel. Er wordt veel onderzoek gedaan en er zijn veel interessante projecten, wat zelfs 'werkplektoerisme' met zich meebrengt. In de

Opvallend: bij creatieve bedrijven als bijvoorbeeld Google worden de medewerkers aangemoedigd om hun werkplek te personaliseren.

jaren negentig gingen wij naar Zweden en Finland om inspiratie op te doen. Nu is het andersom."

Het is een interessante vraag hoe de huidige crisis van invloed zal zijn op de werkomgeving. Volgens Van Meel manifesteert de economische malaise zich op twee verschillende manieren. "Een deel van de bedrijven schiet terug in hun conventionele reflex. Medewerkers moeten gewoon weer op kantoor verschijnen en er is geen behoefte om na te denken over nieuwe kantoorconcepten." Die reactie zie je vooral bij middelgrote organisaties. Die zijn vooral met hun primaire proces bezig en niet zozeer met huisvesting. "Er zijn echter ook organisaties die juist nu voorsorteren op de toekomst en anticiperen op het tekort aan talent dat er aan zit te komen. Die zie je wel heel actief nadenken over hoe ze een aantrekkelijke, communicatieve, productieve werkomgeving kunnen creëren, zonder dat die veel geld kost."

Ook de overheid speelt in ons land een voortrekkersrol. "Dat heeft aan de ene kant te maken met het zuinig om willen gaan met het geld van de burger. Aan de andere kant speelt mee dat de overheid een moderne en aantrekkelijke werkgever wil zijn. En het kantoor moet die boodschap uitdragen."

Het concept van flexibel werken heeft in ons land een zekere volwassenheid bereikt, stelt Van Meel. "We zijn bekend met de voor- en nadelen, we weten voor wat voor soort organisaties het geschikt is, we weten wat je er voor moet doen; dat management overtuigd moet worden; dat je digitaal moet werken; dat je moet investeren in de kwaliteit van de werkplek. En dat het weerstand kan oproepen." Volgens Van Meel bestaat het 'ideale

kantoor' niet. Er zijn wel bepaalde constanten, zoals het belang van daglicht, uitzicht, akoestiek en dergelijke. Maar wat betreft het werkplekconcept geldt dat deze moet aansluiten op de werkprocessen en mores van de organisatie. **"Ben je hip en dynamisch, neem dan een hip en dynamisch kantoor. Ben je virtueel en mobiel, laat het kantoor dan achterwege. Maar ben je formeel en studieuze, neem dan vooral een conventioneel kamerkantoor. Creëer een werkomgeving die aansluit op wat je bent."**

Van Meel gelooft daarbij niet in het afdwingen van acceptatie. Er zijn projecten waar medewerkers elke 2 jaar op training worden gestuurd. Of er wordt regelmatig door een conciërge gecontroleerd of de bureaus wel opgeruimd worden. "Zoiets kan nodig zijn in de opstartfase van een project, maar als je daarmee bezig moet blijven, is er wat mis. Huisvesting moet makkelijk zijn, het moet geen onderwerp van discussie zijn."

'De overheid speelt in ons land een voortrekkersrol'

'Clean desk' is geen probleem als men veel op pad is of flexibel werkt. In die gevallen is het logisch dat je na het werk inpakt en doorgaat naar de volgende afspraak. Voor sommige beroepsgroepen moet je er volgens Van Meel echter niet aan beginnen. Denk aan ontwerpers, onderzoekers, journalisten en andere creatieve professionals. Of kijk naar internetbedrijven als Google, Facebook en Twitter. Daar heerst een soort creatieve

chaos. Bij Google worden de mensen zelfs aangemoedigd om hun werkplek te personaliseren. "Het is een interessante, ogenshijnlijke paradox dat juist de Web 2.0-bedrijven, die het voor de rest van de wereld mogelijk maken om virtueel en nomadisch te werken, zelf lange uren doorbrengen op een vaste werkplek in een fysiek kantoor."

Een belangrijke les van het 'kantoordebat' van de afgelopen 3 decennia is dat je voorzichtig moet zijn met voorspellingen. In de jaren zeventig werd voorspeld dat het debat over kantoorconcepten snel zou ophouden. Nu, meer dan 30 jaar later, zitten we er echter nog steeds middenin. Blijkbaar verlopen veranderingen langzamer en moeizamer dan wel eens gedacht of beweerd wordt. Toch is het momenteel meer dan ooit de vraag of we niet op een 'tipping point' zitten. Met onder andere Web 2.0 en smartphones die echt 'smart' zijn, met technologie die een staat van volwassenheid heeft bereikt, en met een nieuwe technogeneratie die zich er comfortabel bij voelt, zou de lang voorspelde kantoorrevolutie alsnog kunnen plaatsvinden.

Volgens Juriaan van Meel is het zeker dat kantoren zullen veranderen. Hij hoopt dat het tijdperk van de grote kantoorkolossen met hun gestandaardiseerde, futloze interieurs en het gebrek aan persoonlijkheid voor medewerkers voorbij is. Dat is echter meer wens dan voorspelling. "Het zou zomaar echt kunnen gaan gebeuren. Maar pin me er niet op vast."

www.icop.nl
www.cfpb.nl